

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Ochrana života a zdraví jednotlivce v soukromém právu

Věra Krásová

Bakalářská práce

2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Věra Krásová**
Osobní číslo: **E11371**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management ochrany podniku a společnosti**
Název tématu: **Ochrana života a zdraví jednotlivce v soukromém právu**
Zadávací katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce je věnována problematice ochrany života a zdraví jednotlivce v soukromém právu na základě příkladů z praxe. Cílem práce je rozbor soudních rozhodnutí, která se týkají ochrany života a zdraví v jednotlivých soukromoprávních odvětví.

Zásady:

- Ochrana života a zdraví z pohledu soukromoprávních deliktů.
- Ochrana života a zdraví v dalších soukromoprávních odvětví (pracovní, obchodní a rodinné právo).
- Související pojmy a instituty (nutná obrana, krajní nouze, svépomoc,...).
- Analýza vybraných konkrétních příkladů z praxe.

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DUDOVÁ, Jana. Právo na ochranu veřejného zdraví: Ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-854-3.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí. Praha: C.H.Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3.

SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele v soukromém právu. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-037-9.

ŠENK, Zdeněk. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci: Prakticky a přehledně podle normy OHSAS. Olomouc: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-737-9.

ŠVESTKA, Jiří. Občanské právo hmotné I. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7353-468-0.

TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Ochrana spotřebitele v praxi se vzory a příklady. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-864-2.

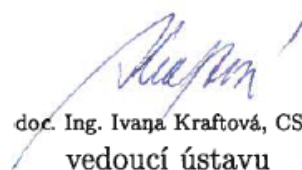
Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Martin Šmíd**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. října 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.Š.

doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 6. 8. 2014

Věra Krásová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce JUDr. Martinovi Šmídovi za jeho odbornou pomoc, trpělivost a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce. Zároveň děkuji své rodině a ostatním blízkým za podporu při studiu a vytvoření potřebného zázemí.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá ochranou života a zdraví osob z hlediska soukromého práva. Zahrnuje základní legislativu zabývající se tímto tématem a analyzuje soudní případy týkající se krajní nouze a náhrady újmy při ublížení na zdraví. Zároveň se práce zabývá okolnostmi vylučujícími protiprávnost jako je krajní nouze a nutná obrana a snaží se vysvětlit rozdíly mezi těmito okolnostmi. Je zde vysvětleno, kdo nese odpovědnost za škodu v různých případech ublížení na zdraví a jakým způsobem je možné se zabezpečit pro případ újmy na zdraví či životě. Práce je založena zejména na informacích z Nového občanského zákoníku a nechybí zde ani jeho srovnání s občanským zákoníkem, jehož platnost skončila k 31. 12. 2013.

Klíčová slova

Ochrana života a zdraví, soukromé právo, krajní nouze, nutná obrana, svépomoc, náhrada újmy, právní odpovědnost, BOZP (Bezpečnost a ochrana zdraví při práci).

Title

The protection of life and health of individuals in private law

Annotation

This bachelor's thesis is focused on the protection of life and health of people in terms of private law. It includes basic legislation dealing with this issue and analyses court cases involving extreme duress and compensation for personal injury. Also deals with the circumstances excluding illegality like extreme duress and necessary defense and tries to explain the differences between these circumstances. It explains who is responsible for damage in various cases of harm to health and how can people secure themselves in case of injury to health. The work is mainly based on the information of the new Civil Code and includes a brief comparison with the Civil Code that expired on 31st December 2013.

Keywords

Protection of life and health, private law, extreme duress, necessary defense, compensation for the damage, legal responsibility, OHS (Occupational Health and Safety),

Obsah

Úvod	
1. Právní úprava ochrany života a zdraví	9
1.1 Ochrana života a zdraví v ústavním pořádku ČR.....	9
1.2 Základní legislativa.....	10
2. Odpovědnost a okolnosti vylučující protiprávnost.....	11
2.1 Právní odpovědnost	11
2.1.1 Pojištění odpovědnosti za škodu	12
2.2 Okolnosti vylučující protiprávnost	13
2.2.1 Krajiná nouze	13
2.2.2 Nutná obrana	15
2.3.3 Svépomoc	17
3. Náhrada újmy	18
3.1 Náhrada újmy obecně	18
3.2 Náhrada při ublížení na zdraví a usmrcení	19
3.3 Pojištění osob.....	20
4. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci.....	22
4.1 Legislativa BOZP	22
4.2 Způsobilost a kvalifikační požadavky zástupce pro oblast BOZP	23
4.3 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí	24
4.4 Pracovní úrazy a nemoci z povolání.....	27
5. Ochrana života a zdraví z hlediska rodinného práva.....	29
5.1 Rodičovská zodpovědnost a sociálně právní ochrana dítěte	29
5.2 Domácí násilí.....	31
5.2.1 Násilí na dětech	32
6. Analýza souvisejících soudních rozhodnutí	33
6.1 Klasifikace krajiná nouze	33
6.2 Náhrada za ztrátu na výdělku	35
6.3 Shrnutí	38
Závěr	
Přehled použitých zdrojů	

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou ochrany života a zdraví jednotlivce v oblasti soukromého práva. Práce se věnuje české právní úpravě tohoto tématu, zejména v souvislosti s pracovním a rodinným právem a z pohledu občanského zákoníku, a rozboru vybraných soudních rozhodnutí.

Ochrana zdraví a života patří mezi základní potřeby každého člověka a jsou zakotveny v každém systému řízení a vládnutí. Její záruka je řízena a realizována prostřednictvím legislativy a soudnictví. Zdraví a život jsou hodnotami, které je nezbytné chránit a jejich ochrana je natolik důležitá, že je jim v českém právním řádu věnována zvláštní pozornost.

Práce si neklade za cíl podrobně rozebrat jednotlivá soudní rozhodnutí týkající se dané problematiky. Cílem práce je komplexně popsat a shrnout téma ochrany života a zdraví jednotlivce v rámci soukromého práva s využitím analýzy několika souvisejících soudních případů pro lepší pochopení soukromoprávních vztahů a souvislostí mezi jednotlivými soukromoprávními odvětvími, jež zahrnují předmět ochrany života a zdraví.

V první kapitole práce jsou popsány základní legislativní dokumenty, které v České republice pojem ochrany života a zdraví upravují. Jsou zde zmíněny důležité mezinárodní smlouvy, jež s tímto tématem úzce souvisí a které jsou pro Českou republiku závazné. Zmínka je zde samozřejmě také o Ústavě České republiky a Listině základních práv a svobod, které patří mezi nejdůležitější dokumenty týkající se lidských práv.

Následující kapitola je věnována právní odpovědnosti. Je zde vysvětleno obecné pojetí tohoto pojmu a zároveň popsána úprava odpovědnosti a prevence podle Nového občanského zákoníku. Důležitá podkapitola věnující se okolnostem vylučujícím protiprávnost popisuje situace, kdy čin vedoucí k ohrožení zdraví nebo života není možný považovat za trestný a osoba, jež ohrožení způsobila, nejednala protiprávně.

Další kapitola plynule navazuje na kapitolu předchozí. Je zde vysvětlena náhrada újmy, která se týká osoby, jež jednala protiprávně a způsobila druhé osobě škodu. Jelikož je tato práce zaměřena na ochranu života a zdraví, je zde věnována podkapitola přímo náhradě újmy v případě ublížení na zdraví nebo usmrcení. Součástí tohoto výkladu je také porovnání Nového a starého občanského zákoníku v souvislosti s tímto tématem.

Jelikož je problematika ochrany života a zdraví v soukromém právu velice rozsáhlá, je potřeba rozdělit si tento pojem z hlediska soukromoprávních odvětví. Čtvrtá kapitola je proto zaměřena na ochranu těchto hodnot v pracovním právu a to konkrétně na bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Kapitola se zabývá legislativou, která toto téma upravuje a dále popisuje práva a povinnosti zaměstnavatele a zaměstnanců, která je třeba dodržovat, aby byla zajištěna ochrana jejich zdraví. Součástí kapitoly je také vysvětlení pojmů pracovní úraz a nemoc z povolání a seznámení s požadavky na pracoviště upravené českou legislativou.

Předposlední, pátá kapitola stručně pojednává o rodinném právu, především pak o sociálně právní ochraně dítěte a rodičovské zodpovědnosti. Vzhledem k tématu bakalářské práce je zde věnována podkapitola domácímu násilí, kde jsou rozebrány jednotlivé druhy a znaky domácího násilí a základní legislativa týkající se této problematiky.

Poslední kapitola je zaměřena na analýzu soudních rozhodnutí souvisejících s předchozími kapitolami. První část se zabývá případy, které potvrzují nebo vyvrací jednání v krajní nouzi. Jsou zde uvedeny dvě situace, které mohou potkat kohokoliv z nás a jež se na první pohled nezdají být protiprávní. Druhá část se již zabývá samotnou náhradou za ztrátu na výdělků v souvislosti s ublížením na zdraví, nemocí z povolání a pracovním úrazem.

1. Právní úprava ochrany života a zdraví

1.1 Ochrana života a zdraví v ústavním pořádku ČR

Zdraví je nejdůležitější lidskou hodnotou, jehož ochranou se zabývá ústavní pořádek České republiky a to konkrétně Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Dle Ústavy ČR je Česká republika státem založeným mj. na účtě k lidským právům. Toto tvrzení je rozvedeno v Článku 1, který kromě výše zmíněného tvrdí, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Do mezinárodních dokumentů, týkajících se ochrany života a zdraví patří například čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, která uvádí, že každý má právo na život. Jestliže dojde k porušení tohoto práva, má jednotlivec možnost obrátit se na Evropský soud pro lidská práva. Mezi další mezinárodní dokumenty, zabývající se ochranou života a zdraví lze, dle nálezů Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2006, řadit:

- Čl. 12 o mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (vyhlášený ve Sbírce zákonů č. 12/1992 Sb.),
- Čl. 24 Úmluvy o právech dítěte (vyhlášený ve Sbírce zákonů č. 104/1991 Sb.),
- Čl. 11 a 13 Evropské sociální charty (vyhlášené pod číslem 14/2000 Sbírkou mezinárodních smluv),
- Čl. 2 a 3 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny ve znění Dodatkového protokolu ze dne 12. Ledna 1998 (vyhlášený pod č. 96/2001 a č. 97/2001 Sbírkou mezinárodních smluv). [5]

Jedním z nejdůležitějších dokumentů týkající se ochrany života a zdraví je Listina základních práv a svobod. Jedná se především o čl. 6, kde je uvedeno, že každý má právo na život a ten je chráněn již před narozením. Nikdo nesmí být zbaven života a trest smrti je nepřipustný. Práva stanovená tímto článkem nejsou porušena pouze v případě, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které dle zákona není trestné. Následující čl. 7 se týká nedotknutelnosti osoby a zákazu mučení. Zde se uvádí, že nikdo nesmí být mučen nebo podroben krutému, ponižujícímu či nelidskému zacházení nebo trestu. V souvislosti s daným tématem je nutno uvést také odstavec 2 článku 10 této Listiny týkající se ochrany před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. [14]

1.2 Základní legislativa

Jelikož se práce věnuje ochraně života a zdraví jednotlivce v soukromém právu, bude tedy vycházet především z občanskoprávní úpravy tohoto pojmu. Podle Nového občanského zákoníku každé ustanovení soukromého práva musí být v souladu s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec. Rozchází-li se výklad daného ustanovení s tímto příkazem, musí mu ustoupit. §3 Nového občanského zákoníku také uvádí, že: „*Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*“ [16] Na toto tvrzení pak navazuje část, která se zabývá zásadami, ve kterých soukromé právo spočívá. V souvislosti s ochranou života a zdraví jednotlivce se jedná především o právo každého člověka na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí. Zároveň je důležité zmínit jednu ze zásad soukromého práva, která tvrdí, že nikdo nesmí, ať už kvůli nedostatku věku, rozumu nebo závislosti svého postavení, utrpět nedůvodnou újmu. Na druhou stranu není možné, aby kdokoliv těžil z vlastní neschopnosti takovým způsobem, že by to vedlo k újmě druhých. [16]

Velice důležitými legislativními dokumenty týkající se ochrany života a zdraví jsou také zákoník práce a zákon č. 258/2000 Sb. – o ochraně veřejného zdraví a související předpisy. Zákoník práce se zaměřuje na všeobecné povinnosti zaměstnavatele na úseku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, vymezuje přestávky v práci a bezpečnostní přestávky, a další povinnosti zaměstnavatele. Dále upravuje práva a povinnosti zaměstnanců a jejich účast na řešení otázek BOZP, upravuje prevence rizik a požadavky na zajištění bezpečnosti na pracovišti, pracovní podmínky zaměstnanců a zaměstnankyň, odškodnění zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu a další podmínky a požadavky týkající se této oblasti. Oblasti Bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je věnována samostatná kapitola této práce.

2. Odpovědnost a okolnosti vylučující protiprávnost

2.1 Právní odpovědnost

Právní odpovědnost obecně je definována jako zvláštní forma právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy. [6] Odpovědnostní právní vztah je založen na skutečnosti, kterou může být protiprávní jednání nebo protiprávní stav. Protiprávní jednání znamená zaviněné porušení právní povinnosti, kdežto protiprávní stav je porušení právní povinnosti nezaviněné. Právní odpovědnost pak vzniká na základě porušení právní normy. Odpovědnost z hlediska následku dělíme na objektivní a subjektivní. Objektivní odpovědností máme na mysli odpovědnost za následek bez ohledu na zavinění. Tento druh odpovědnosti je výjimečný, jsou to zejména druhy odpovědnosti uvedené v občanském zákoníku. Subjektivní odpovědnost je odpovědnost za následek, který byl zaviněn porušením právní povinnosti. V tomto případě rozlišujeme čtyři prvky, které souvisí se zaviněním porušení právní povinnosti:

- **Objekt deliktu** = právem chráněný zájem, který je deliktem ohrožen,
- **Objektivní stránka deliktu** (vnější stránka protiprávního jednání) – protiprávní jednání jako projev vůle, škodlivý následek, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním subjektu „A“ a škodlivým následkem subjektu „B“ (tzv. kauzální nexus),
- **Subjekt deliktu** = způsobilý delikvent,
- **Subjektivní stránka deliktu** (vnitřní stránka protiprávního jednání) – zahrnuje motiv, pohnutku a zavinění. [12]

Subjektivní stránka porušení práva rozlišuje přímý a nepřímý úmysl a vědomou a nevědomou nedbalost. Toto rozlišení je závislé na psychickém vztahu toho, kdo porušil právo, k výsledku jeho chování. O přímý úmysl se jedná v případě, že delikvent věděl, že škodlivý následek může nastat a chtěl jej způsobit. Zde je důležité slovo „chtěl“, protože o nepřímý úmysl se jedná také v případě, že delikvent věděl o možnosti vzniku škodlivého následku, avšak nejednal se záměrem jej způsobit. Nedbalost je vědomá, pokud subjekt věděl o možnosti vzniku škodlivého následku, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že ho nezpůsobí. Jestliže delikvent nevěděl o tom, že škodlivý následek může nastat, ale vědět to měl nebo mohl, jedná se o nedbalost nevědomou.

[12]

Nový občanský zákoník rozlišuje dvě možnosti odpovědnosti za škodu. V prvním případě se jedná o odpovědnost, kdy škůdce zasáhne do absolutních práv poškozeného. Druhým případem je situace, kdy škůdce zasáhl do jiných práv poškozeného takovým způsobem, že porušil zákonné povinnosti stanovené na ochranu tohoto práva. Toto rozdělení je uvedeno v § 2910 NOZ. Jestliže dojde k zásahu do absolutních práv poškozeného, je škůdce povinen nahradit poškozenému to, co tímto zásahem způsobil. U druhého případu se, dle § 2911 NOZ, jedná o škodu zaviněnou z nedbalosti. [16]

S odpovědností úzce souvisí také prevence, kterou se NOZ zabývá v § 2900-2904. Zde je stanoveno, že povinnost zakročit na ochranu jiného má, kromě osoby, která způsobilá nebezpečnou situaci, každý, kdo může podle svých schopností a možností újmu odvrátit. Jestliže osoba porušila právní povinnost, nebo ví, že ji poruší, musí to bez zbytečného odkladu oznámit osobě, které může z tohoto porušení vzniknout újma. Stejně tak musí danou osobu seznámit s možnými následky. Pokud poškozený mohl újmu zabránit a byl včas informován o porušení právní povinnosti, nemá právo na náhradu dané újmy. Dále pak osoba, které hrozí újma, a která nezakročí, způsobem přiměřeným situaci, k jejímu odvrácení, odpovídá za to, čemu mohla zabránit. [16]

2.1.1 Pojištění odpovědnosti za škodu

Způsobem, jak se zajistit pro případ odpovědnosti za škodu, je sjednat si pojištění odpovědnosti za škodu. Toto pojištění je často využíváno především v zaměstnání, kde nese zaměstnanec určitou odpovědnost. Typickým příkladem je hmotná odpovědnost za manipulaci s finančními prostředky. V rámci toho pojištění se pojistitel zavazuje poskytovat plnění za škodu, kterou pojištěný způsobil jiné osobě a za kterou podle zákona odpovídá. V případě, že proti pojištěnému bylo zahájeno řízení před státním orgánem, je pojistitel v rámci pojištění odpovědnosti povinen uhradit náklady tohoto řízení. Vznikne-li pojistná událost, poskytne pojistitel pojistné plnění, které spočívá v úhradě vzniklé škody. Rozsah a výši úhrady stanovuje právní předpis maximálně do výše limitu pojistného, která je sjednána v pojistné smlouvě

2.2 Okolnosti vylučující protiprávnost

S právní odpovědností úzce souvisí okolnosti, které vylučují protiprávnost. Těmito okolnostmi jsou v soukromém právu myšleny instituty krajní nouze a nutná obrana. Zákony tímto způsobem umožňují osobám chránit své zájmy v případě jejich ohrožení za určitých stanovených podmínek. Na základě okolností vylučujících protiprávnost je tak chráněn jednotlivec a jeho majetek, skupinové, celospolečenské a státní zájmy. Touto problematikou se zabývá právní věda a oba instituty jsou definovány a popsány v Trestním i Novém občanském zákoníku. Tyto instituty souvisí také s morálními principy jednajících osob a můžou sloužit jako nástroj výchovy občanů, jelikož jejich právní úprava umožňuje občanům podílet se na ochraně ohrožených zájmů nejen svých ale také zájmů celé společnosti. Cílem okolností vylučujících protiprávnost je, aby ohrožená osoba chránila své zájmy, nemusela hradit škodu útočníkovi. Jedná se tedy o situace, kdy ohrožený využívá práva na sebeobranu a za škodu, kterou způsobil útočníkovi, tedy nenese vinu.

2.2.1 Krajní nouze

Krajní nouze je čin, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebezpečí újmy, není-li za daných okolností možné nebezpečí odvrátit jinak nebo nezpůsobí-li následek stejně závažný nebo závažnější než újma, která hrozila. To však neplatí, jestliže nebezpečí vyvolal vlastní vinou přímo sám jednající. Osoba, která odvracela újmu, má nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom utrpěl. Od této okolnosti se vyvíjí nejdůležitější právní otázka, a to otázka odpovědnosti. [16]

O krajní nouzi se jedná v případech, kdy je útočeno na nějaký zákonem chráněný zájem, tzn. život, zdraví nebo majetek a při odvrácení nebezpečí nesmí vzniknout škoda, která by byla stejná nebo horší než újma vzniklá v situaci, kdyby se nezasáhlo. Pro krajní nouzi jsou stanoveny tři podmínky:

- Odvrácení přímo hrozícího nebezpečí,
- Subsidiarita prostředků,
- Proporcionalita následku.

Odvrácení přímo hrozícího nebezpečí je hlavní podmínkou krajní nouze. Je důležité uvědomit si, co znamená pojem nebezpečí. Jedná se o stav, který hrozí poruchou a může být způsobený přírodními silami, útokem zvířete, působením strojů a mechanismů, biologickými nebo fyziologickými procesy, a jinými faktory. Mezi faktory, které způsobují nebezpečí, patří také nebezpečná lidská jednání. Jde zde o několik možných případů nebezpečných lidských

jednání, kdy lze proti nim jednat v krajní nouzi. Patří sem situace, kdy nebezpečí vyvolal člověk a počínání v krajní nouzi směřuje proti účinkům nebezpečného jednání. Dále se může jednat o stav, kdy nebezpečí vyvolal určitý člověk a odvracení účinků působí újmu jiným osobám. A nakonec může jít také o případy, kdy se zdrojem nebezpečí stává jednání dětí nebo nepříčetných osob. Další důležitou podmínkou je tzv. subsidiarita neboli podpůrnost prostředků. Rozumí se tím situace, ve které se při odvracení nebezpečí, které jiným způsobem odvrátit nelze, použije takových prostředků, kdy je v konečném důsledku způsobena škoda menší než ta, která hrozila. O krajní nouzi se tedy jedná v případě, že nebezpečí nelze za daných okolností odvrátit jiným způsobem než způsobením škody. Pokud je možné vyhnout se danému nebezpečí útekem, nejedná se v tom případě o krajní nouzi. Stejně tak pokud existuje jiná možnost, která odvrací nebezpečí bez způsobení škody, musí být tato možnost zvolena. Typickým příkladem je situace, kdy osoba, která požila alkohol, musí odvézt do nemocnice osobu, jenž potřebuje neodkladné lékařské ošetření. V tomto případě se nejedná přímo o krajní nouzi, ale o situaci blížící se krajní nouzi. Jednající osoba má na výběr zavolat záchrannou zdravotnickou službu nebo odvézt postiženého sám. [4]

Proporcionalita neboli úměrnost následku je třetí a poslední podmínkou krajní nouze. Jedná se o podmínku, která znamená, že obětovaný zájem nesmí být stejný nebo závažnější než chráněný zájem. Tím je myšleno například obětování cizího života pro záchranu života vlastního (to samé platí i u majetku). Je však možné a přípustné obětovat jeden život za záchranu více životů. [4]

2.2.2 Nutná obrana

Další okolností vylučující protiprávnost je nutná obrana. Jedná se o situaci, ve které je přirozeným důsledkem jednání škoda na majetku, zdraví a v extrémních případech smrt útočníka. Nový občanský zákoník popisuje institut nutné obrany takto: *„Kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.“* [16]

K nutné obraně je oprávněn každý, i v případě, že útok nesměřuje proti němu samotnému. V této situaci se hovoří o pomoci v nutné obraně. V době, kdy fyzický útok bezprostředně hrozí nebo trvá, nemá obránce, v rámci nutné obrany, povinnost zkoumat, jestli útok může odvrátit jiným způsobem než fyzickým zákrokem. Na rozdíl od krajní nouze nemusí být při jednání v nutné obraně dodržena podmínka proporcionality a to z toho důvodu, že k odvrácení útoku je zapotřebí použití silnější zbraně nebo intenzivnějšího jednání (oba případy nesmí být zjevně nepřiměřené). Jako příklad lze uvést situaci, kdy se žena drobné postavy, brání fyzicky silnějšímu muži při pokusu o znásilnění. V tomto případě může žena v rámci nutné obrany použít zbraň, přestože útočník touto zbraní sám nedisponuje, jelikož vlastní silou by útok nebyla schopna odvrátit. [4]

Stejně jako krajní nouze je i nutná obrana daná určitými zákonnými podmínkami. Aby se jednalo o institut nutné obrany, je potřeba, aby útok hrozil přímo. Jinými slovy nejedná se o nutnou obranu v případě, že útok hrozí ve vzdálenější budoucnosti. Nutná obrana je tedy jednání ohrožené osoby v momentě, kdy útok začal a stále trvá. Vrátime-li se k předchozímu příkladu, kdy jsme jako ohroženou osobu, jednající v nutné obraně při pokusu o znásilnění, uvedli ženu drobné postavy a útočníkem byl fyzicky zdatnější muž, jedná se o nutnou o obranu v případě, že žena použije zbraň (ne zjevně nepřiměřenou), v momentě, kdy muž zaútočí. Jestliže by ale žena pokračovala v sebeobraně i poté, co se muž stáhl a přestal útočit, nejednalo by se už o nutnou obranu, protože útok již skončil. Účinný protiútok musí být silnější než samotný útok. Proto se vychází ze zásady, že v případě bezprostředně hrozícího útoku, může mít jednání odvracející útok stejné nebo horší následky. V případě, že jde o útok oboustranný (osoby na sebe zaútočí vzájemně), nejedná se o nutnou obranu.

Důležitou podmínkou pro vznik nutné obrany je protiprávnost útoku. Aby napadený mohl jednat v rámci nutné obrany, musí jít o útok, který ohrožuje zájmy, které jsou chráněné

právním řádem (například život nebo zdraví). Není však možné, aby nutná obrana byla použita proti nutné obraně. To znamená, že násilník, nemůže použít nutnou obranu proti ženě, která se brání znásilnění a chrání tak své zdraví. Další podmínkou, která musí být splněna, jednáme-li v nutné obraně, je reálnost útoku. Reálnost útoku znamená, že nesmí jít o žert, hru, nebo fantazii ohrožované osoby. Útok musí být vždy skutečný. [4]

Poslední a ne méně důležitou podmínkou je přiměřenost obrany. Jak bylo již výše zmíněno, následky způsobené jednáním v nutné obraně mohou být stejné nebo horší, ale pouze v případě, že obránce použije sílu nebo zbraň, která není zjevně nepřiměřená. Obránce, který odvrátí útok, nesmí pokračovat s obranou, pokud útočník již neútočí. V případě, že by tak neučinil, stal by se také útočníkem. Tyto situace jsou poměrně častým jevem, vzhledem k tomu, že během sebeobrany je psychika ohroženého ovlivněna danou situací a v jeho chování a jednání se může projevit strach, panika, vztek, apod. I přesto se však musí obránce snažit, aby obrana byla přiměřená a nepřesáhla délku útoku. [4]

Dalším rozdílem mezi nutnou obranou a krajní nouzi je také fakt, že v nutné obraně oproti krajní nouzi, neplatí podmínka subsidiarity. Tedy v případě trvajících hrozících útoku se může obránce rozhodnout, zda bude čelit útoku, nebo zvolí jiné východisko (například útek). Pokud se však rozhodne útoku čelit v rámci nutné obrany, je potřeba, aby dodržoval zmíněné, zákonem stanovené, podmínky pro uplatnění nutné obrany.

2.3.3 Svépomoc

Existují případy, kdy je ohrožená osoba nucena zasáhnout do ochrany svých práv sama, protože není čas čekat na pomoc ze strany státu. V těchto situacích osoba chrání svá práva svépomocí. Musí se však vždy jednat o zásah do práva subjektivního (nikoliv například do právem chráněného zájmu). Tento institut upravuje § 14 NOZ. Jedná se o možnost ohrožené osoby vlastními silami odvrátit zásah jiné osoby do svých práv. Stejně jako u nutné obrany a krajní nouze platí také pro svépomoc určité podmínky, které je potřeba dodržet, aby jednání nebylo protiprávní. Z hlediska těchto podmínek, se svépomoc dělí do dvou stupňů. Prvním stupněm je tzv. obecný prostředek svépomoci. V tomto případě si smí ohrožená osoba chránit svá práva přiměřeným způsobem za předpokladu, že jsou tato práva ohrožena a je zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Druhým stupněm je tzv. modifikovaná dosavadní svépomoc, která je přípustná, jestliže hrozí zásah do práva, jde o zásah neoprávněný, zásah hrozí bezprostředně (po ukončení zásahu je již použití svépomoci nemožné) a pokud lze k odvrácení zásahu využít sil a prostředků, které se v dané situaci s ohledem na okolnosti, jeví jako přiměřené. V prvním případě svépomoci (tedy v prvním stupni) se přiměřenost hodnotí objektivně, ve druhém případě se přiměřenost posuzuje, tak jak by se jevila ohrožené osobě, čili subjektivně.

Svépomoc lze nově využít také pro zajištění práva. Příkladem zajištění práva je zadržení zloděje, který by jinak uprchl. V tomto případě je potřeba dodržet zásady pro modifikovanou dosavadní svépomoc a neprodleně bez zbytečného odkladu se obrátit na orgán veřejné moci. Kromě přiměřeného způsobu jednání svépomocí je nutné dodržet také zásadu proporcionality. Tím je myšleno, že odvrácení zásahu musí být přiměřené intenzitě zásahu a daným okolnostem. Pokud tyto dvě zásady (přiměřenost a proporcionalita) nejsou dodrženy, nejedná se o svépomoc a jednání ohrožené osoby je neoprávněné. O neoprávněný zásah do subjektivních práv se nejedná v případě nutné obrany nebo krajní nouze, či při ochraně proti zásahům do vlastnictví, které upravuje § 1013 – 1023 a § 1037 – 1039 NOZ. V těchto situacích tedy svépomoc nemůže být využita, protože ji lze uplatnit pouze tehdy, jedná-li se o neoprávněný zásah do subjektivních práv. [13]

3. Náhrada újmy

3.1 Náhrada újmy obecně

Náhradou újmy se rozumí odčinění způsobené škody. Občanský zákoník rozlišuje újmu majetkovou a nemajetkovou. Majetkovou újmu se rozumí škoda, která je přesně vyčíslitelná peněžní částkou. Nový občanský zákoník stanovuje, že se škoda přednostně uvede do předešlého stavu, pokud to nejde nebo o to žádá poškozený, hradí se v penězích. Například osoba, která způsobila poškození blatníku auta, je povinna zařídit opravu, nebo pokud na tom bude poškozený trvat, vyrovnat škodu penězi. V případě majetkové újmy se hradí skutečná škoda a ušlý zisk poškozeného. Jinak je tomu u nemajetkové újmy. Zde se jedná o poškození osobního statku, kterým může být například zdraví nebo čest. Psychickou újmu nelze nahradit jako škodu, ale musí se odčinit přiměřeným zadostiučiněním. Jednou z možností odčinění je omluva pachatele. Pokud omluva není dostatečným odčiněním způsobené újmy, určí soud finanční vyrovnání. [16]

Může nastat situace, že za způsobenou škodu je odpovědno více osob. Tato situace se nazývá jako tzv. pluralita škůdců. V tomto případě nastupuje solidární odpovědnost, což znamená, že za újmu jsou odpovědni všechny dané osoby společně a nerozdílně. Poškozený smí vyžadovat náhradu po kterékoliv z těchto osob. V případě, že škodu nahradí jedna osoba z dané skupiny, jsou odpovědnosti zproštěni všichni ostatní a dotyčný, který škodu uhradil, má sám nárok na náhradu vůči ostatním škůdcům. Ve výjimečných případech může soud, v případě více odpovědných osob, rozhodnout o dělené odpovědnosti za škodu. Další možností je, že škoda byla částečně způsobena zaviněním poškozeného. V tomto případě hradí škůdce pouze tu část škody, za kterou nese odpovědnost. V případě, že si poškozený způsobil škodu sám vlastním zaviněním, nese za ni plnou odpovědnost [12]

Náhradu za způsobenou škodu lze vymáhat zpětně, ale pouze do doby 3 let ode dne, kdy se poškozený o škodě a osobě, která ji způsobila, dozvěděl. Této době se říká subjektivní promlčecí lhůta. V některých případech může doba, po kterou smí poškozený vymáhat náhradu, trvat až deset let, pak se hovoří o promlčecí lhůtě objektivní (jedná-li se o škodu způsobenou úmyslně, může tato doba trvat až 15 let). [12]

3.2 Náhrada při ublížení na zdraví a usmrcení

Usmrcení nebo ublížení na zdraví představuje formu tzv. nemajetkové újmy. Dle NOZ stanoví výši náhrady za ublížení na zdraví soud. V předchozích letech byly maximální hodnoty náhrad při ublížení na zdraví stanoveny vyhláškou Ministerstva zdravotnictví. Nevýhodou tohoto systému byla nemožnost přizpůsobení výše náhrady daným okolnostem jednotlivých případů. Nový občanský zákoník umožňuje, aby soud rozhodl dle svého uvážení o výši náhrady za ublížení na zdraví nebo usmrcení s přihlédnutím na okolnosti případu. Tímto způsobem je tedy možné zohlednit například věk nebo povolání poškozeného. Například ztráta dolní končetiny vrcholového sportovce bude vyžadovat vyšší náhradu škody než kdyby o ni přišla osoba, která má sedavé zaměstnání. Stejně tak se může výše náhrady lišit u dvacetiletého člověka a důchodce. Sazebník s příklady maximálních výší náhrad, který byl platný v předchozích letech, znázorňuje tabulka 1. [8]

Tabulka 1: Příklady maximální výše náhrad dle sazebníku platného do 31. 12. 2013

Příklady maximální výše náhrad	
Zlomenina dolní čelisti	2 400 Kč
Těžký otřes mozku	7 200 Kč
Ztráta dolní končetiny	240 000 Kč
Amputace zevních pohlavních orgánů	240 000 Kč
Ztráta sluchu	360 000 Kč

Zdroj: [8]

Peněžité náhrada, která má být poskytnuta poškozenému, má vyvážit vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy. V případě, že poškozenému vznikla překážka v lepší budoucnosti, je škůdce povinen nahradit mu ztížení společenského uplatnění. V případě usmrcení nebo vážného ublížení na zdraví, musí škůdce odčinit navíc útrapy manželů, rodičů, dítěti nebo jiné blízké osobě, peněžní částkou, která bude plně vyvažovat jejich utrpení. Dále je škůdce povinen uhradit náklady vynaložené na péči o zdraví poškozeného, o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil. Je-li o to škůdce požádán, složí na tyto náklady přiměřenou zálohu. [16]

3.3 Pojištění osob

Jedním ze způsobů, jak se zabezpečit pro případ újmy na zdraví nebo na životě, je pojištění osob. Pojištění zajišťuje v případě pojistné události vyplacení sjednané částky nebo dlouhodobého důchodu, které má pojištěné nebo obmyšlené osobě pomoci s náklady spojenými se vzniklou újmou. Tyto pojistné smlouvy jsou uzavírány na dlouhé období (desítky let). Podmínky pojištění osob upravuje zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě.

Pojištěné osoby se pojistnou smlouvou zajišťují před pojistným nebezpečím, kterým může být nemoc, úraz, nepříznivá změna zdravotního stavu pojištěného nebo jiné skutečnosti, které mají vliv na život pojištěného. Hlava pátá zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, člení pojištění osob na pojištění životní, úrazové a pojištění pro případ nemoci.

Životní pojištění je zakládáno za účelem získání finančních prostředků pro případ dožití se pojištěného doby, na kterou je pojistná smlouva stanovena, nebo jeho úmrtí. V případě úmrtí pojištěné osoby, získává nárok na pojistné plnění obmyšlená osoba, která je uvedena v pojistné smlouvě. Výše pojistného plnění, na které vzniká pojištěné nebo obmyšlené osobě nárok v případě pojistné události, je stanovena předem dohodnutou pojistnou částkou, která je domluvena ve smlouvě. Tato částka se stanovuje při sjednávání smlouvy podle potřeb a možností pojištěného. Vyplácení pojistné částky pak může fungovat jako jednorázová výplata nebo mít formu důchodu. V případě újmy na zdraví nebo na životě zaviněné jinou osobou nenahrazuje právo na pojistné plnění ze životního pojištění právo na náhradu újmy od toho, kdo za újmu nese odpovědnost. V zákoně č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, nejsou uvedeny jiné možnosti pojištění pro případ jiné skutečnosti, která se týká změny osobního postavení fyzické osoby, ale v životním pojištění jsou tyto možnosti zahrnuty. Jedná se o různé typy připojištění v rámci životního pojištění. [7]

Životní pojištění se podle způsobu pojistného plnění dělí na Pojištění pro případ dožití, pojištění pro případ smrti a smíšené pojištění. V rámci pojištění pro případ dožití vyplácí pojišťovna příslušnou pojistnou částku, dožije-li se pojištěný konce pojistné smlouvy. Jedná se v podstatě o tvorbu úspor. V rámci pojištění pro případ dožití rozlišujeme pojištění důchodové a věnové. U pojištění pro případ smrti vyplatí pojišťovna pojistnou částku na konci pojistného roku, ve kterém pojištěný zemřel. Existuje také tzv. dočasné pojištění pro případ smrti, kde se navíc sjednává pojistná doba. Kombinace dočasného pojištění pro případ smrti a pojištění pro případ dožití je nazýváno smíšeným pojištěním. Bývá označováno jako kapitálové pojištění a v současné době patří mezi nejčastěji sjednávaná životní pojištění. [3]

Dalším typem pojištění osob je úrazové pojištění. Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, definuje úraz takto: „*Úrazem se pro účely tohoto zákona rozumí neočekávané a náhlé působení zevních sil nebo vlastní tělesné síly nezávisle na vůli pojištěného, ke kterému došlo během trvání soukromého pojištění a kterým bylo pojištěnému způsobeno poškození zdraví nebo smrt.*“ Pojistnou událostí se pak rozumí úraz pojištěného, který je následkem pojistného nebezpečí. Tento úraz však musel nastat v době trvání pojištění. O pojistnou událost se jedná v případě, že dané pojistné nebezpečí způsobilo pojištěnému poškození na zdraví nebo smrt a to i v případě, nastala-li smrt nebo projevil-li se poškození na zdraví až po skončení pojištění. Při uzavírání pojistné smlouvy na úrazové pojištění se berou v úvahu dvě kritéria, podle kterých se stanovuje pojistné riziko, od něhož se dále odvíjí výše pojistného. Těmito kritérii jsou zaměstnání pojištěného a jeho volnočasové aktivity. Pojistitel pak zařazuje dané povolání do tzv. rizikových skupin a některé volnočasové aktivity do skupiny se zvýšeným rizikem. Kupříkladu člověk, který pracuje v ozbrojených složkách, má rizikovější povolání než osoba pracující v kanceláři. Stejně tak osoba mající pilotní licenci a provozující pravidelně tuto činnost v rámci svého volného času bude mít vyšší pojistné než osoba, jejímž koníčkem jsou šachy. Pojistné riziko lze tedy vysvětlit jako pravděpodobnost vzniku úrazu, která je dána výše zmíněnými faktory. Vznikne-li pojistná událost v rámci úrazového pojištění, používá pojistitel tzv. oceňovací tabulky. V těchto tabulkách jsou rozděleny případy tělesného postižení nebo trvalých následků a ohodnoceny podle stupně jejich závažnosti. Pojistné plnění se poskytuje za tyto formy újmy:

- Tělesné poškození úrazem,
- Trvalé následky úrazu,
- Invalidita následkem úrazu,
- Doba nezbytného léčení,
- Doba pracovní neschopnosti nebo hospitalizace. [7]

Pojištění pro případ nemoci bývá ve většině případů součástí životního pojištění zprostředkované formou připojištění. Jeho účel je zajištění finančních prostředků na úhradu nákladů spojených se zdravotní péčí, které vznikly v důsledku nemoci, úrazu nebo jeho následku. Tento druh pojištění bývá využíván pro nadstandardní zdravotní péči, která není hrazena z veřejného zdravotního pojištění a pro udržení životního standardu během nemoci.

4. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

4.1 Legislativa BOZP

Cílem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen BOZP) je ochrana zaměstnanců a ostatních dotčených osob před úrazy a poškozením zdraví. Tuto problematiku upravuje česká legislativa formou zákonů, vyhlášek a nařízení vlády a částečně také evropská legislativa prostřednictvím rámcových a dílčích směrnic. Mezi nejvyšší právní předpisy patří samozřejmě Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Listina základních práv a svobod mimo jiné stanovuje, že zaměstnanci mají právo na uspokojivé pracovní podmínky. Zaměřuje se též na ženy, mladistvé a zdravotně postižené osoby, které mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky. Článek 31 Listiny základních práv a svobod dále tvrdí, že: *„Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.* [14]

U fyzických osob řeší BOZP zákoník práce a trestní zákoník, u právnických osob (v závislosti na druhu společnosti) k tomu slouží zákony o bezpečnosti práce. Zákony, které upravují oblast BOZP jsou pak:

- Zákon č. 262/2006 Sb. – zákoník práce,
- Zákon č. 309/2006 Sb. – o zajištění dalších podmínek BOZP,
- Zákon č. 251/2005 Sb. – zákon o inspekci práce,
- Zákon č. 338/2005 Sb. – úplné znění zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce,
- Zákon č. 435/2004 Sb. – zákon o zaměstnanosti,
- Zákon č. 156/2004 Sb. – o péči a zdraví lidu,
- Zákon č. 266/2006 Sb. – o úrazovém pojištění zaměstnanců,
- Zákon č. 591/ 2006 Sb. – o BOZP na stanovištích,
- Zákon č. 28/2002 Sb. – o požadavcích na BOZP při práci v lese,
- Zákon č. 59/2006 Sb. – o prevenci závažných havárií.
- Zákon č. 349/2004 Sb. – o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky,
- Zákon č. 592/2006 Sb. – akreditace a zkoušky OoZ.

Co se týká evropské legislativy a BOZP jako základní směrnice je mimo jiné třeba zmínit:

1. Rámcové směrnice Rady:

- 89/391 EHS – o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- 91/383 EHS - kterou se doplňují opatření ke zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pracovníkům se stálým nebo přechodným pracovním poměrem.

2. Dílčí směrnice Rady

- 89/654 EHS – BOZP na pracovišti,
- 89/656 EHS – používání osobních ochranných prostředků zaměstnanci při práci.

V každém podniku musí být vedena dokumentace BOZP, jejíž povinnost ukládají podnikateli některé z výše zmíněných právních předpisů. Řídícím dokumentem v oblasti organizace a řízení BOZP v podniku je pak Směrnice k zajištění BOZP. Tato směrnice udává záměry podnikové politiky BOZP, kterých je nutno dosáhnout v této oblasti. Dále pak tento dokument vymezuje bezpečnostní předpisy podniku, pravidla a pracovní postupy. Na směrnici k zajištění BOZP navazuje Pracovní a organizační řád, jež také určuje povinnosti v této oblasti. Některé další povinnosti zaměstnavatele na ochranu zaměstnanců při práci stanovuje také kolektivní smlouva. Nedílnou součástí dokumentace organizace jsou také havarijní plány, kniha BOZP (záznamy kontrol a mimořádných událostí) a Záznam z prověrek BOZP. [17]

4.2 Způsobilost a kvalifikační požadavky zástupce pro oblast BOZP

Podle zákona č. 309/2006 Sb. o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci má každý zaměstnavatel povinnost zajišťovat a provádět úkoly v hodnocení prevence a rizik. Jedná se o opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany při práci (BOZP) a dále opatření zaměstnavatele, která mají předcházet rizikům, odstraňovat je, nebo minimalizovat jejich působení. Zaměstnavatel má povinnost proškolit zaměstnance v problematice BOZP na základní úrovni a na úrovni, která se vztahuje k zaměstnancem konané práci a pracovišti. Dále pak je zaměstnavatel povinen seznámit zaměstnance s předpisy BOZP a předpisy upravujícími tuto problematiku. [10]

V případě, že má zaměstnavatel potřebné znalosti a zaměstnává méně než 26 pracovníků, nemusí si zajišťovat odborně způsobilou osobu k prevenci rizik a smí tyto úkoly provádět sám. Musí však prokázat odborné znalosti, jaké by potřebovala odborně způsobilá

osoba k prevenci rizik při plnění úkolů. Jestliže má zaměstnavatel 26 – 500 zaměstnanců a chce tyto úkoly zajišťovat sám, musí splňovat kvalifikační požadavky na odbornou způsobilost k těmto úkolům. K těmto požadavkům patří:

- ukončené alespoň střední vzdělání s maturitou,
- odborná praxe v délce alespoň tří let v BOZP nebo v oboru, ve kterém bude zajišťovat úkoly v prevenci rizik, nebo jednoho roku v případě, že dokončil vysokoškolské vzdělání v oblasti BOZP,
- Úspěšně vykonané zkoušky z odborné způsobilosti u k tomu akreditované společnosti (tyto zkoušky platí 5 let). [11]

Pokud však zaměstnavatel zaměstnává více jak 500 pracovníků, nebo není odborně způsobilý, musí si zajistit odborně způsobilou osobu k prevenci rizik. U velkých firem jsou často potřeba více než dvě tyto osoby. V tomto případě má zaměstnavatel povinnost určit, kdo bude provádět koordinaci jejich činnosti. Kromě poskytnutí potřebných prostředků a doby potřebné k výkonu činnosti způsobilé osobě má zaměstnavatel ze zákona povinnost poskytnout také potřebnou dokumentaci a informace o skutečnostech, které mají nebo by mohly mít vliv na bezpečnost zaměstnanců. [11]

Do 31. prosince 2011 platila odborná způsobilost získaná podle dřívějších právních předpisů. Stačilo, aby osoba starší 18 let měla odborné vzdělání a odbornou praxi. Od 1. ledna 2012 již není nutné, aby odborník na BOZP měl technické vzdělání. V dnešní době je pro výkon této činnosti nejvýhodnější vzdělání ekonomické, právní nebo manažerské. [1]

4.3 Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí

Každý zaměstnavatel musí poskytnout zaměstnancům takové pracovní prostředí, aby nebylo ohroženo jejich zdraví. Požadavky na pracovní prostředí vymezuje nařízení vlády č. 101/2005 Sb. – o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí. Je zde uvedeno, že pracoviště musí být udržována po dobu provozu ve stavu, který neohrožuje bezpečnost a zdraví osob, prostřednictvím technických a organizačních opatření. Při zajišťování bezpečného stavu pracoviště vychází zaměstnavatel z hodnocení rizik, která vyplývají z možných zdrojů ohrožení bezpečnosti a zdraví. Povinností zaměstnavatele je zajistit, aby pracoviště byla konstrukčně a prostorově uspořádána a vybavena tak, aby odpovídala bezpečnostním a hygienickým požadavkům na pracovní prostředí. Pokud nelze rizika na pracovišti odstranit nebo dostatečně omezit technickými prostředky a opatřeními, je

zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnancům osobní ochranné pracovní prostředky, které dále upravuje §133a) Zákoníku práce. [11]

Pro každé pracoviště je, před uvedením do provozu, potřeba zajistit různé podmínky, některé jsou však společné všem. Zaměstnavatel musí zajistit, aby zaměstnanci byli chráněni před nepříznivými povětrnostními vlivy, před škodlivými účinky pracovních a technologických postupů, stejně jako před škodlivými účinky výrobních a technologických procesů. Je zapotřebí zajistit důkladné instalace a uspořádání výrobních a pracovních zařízení a prostředků, skladových prostorů, komunikačních ploch a vymežit pracovní místa zaměstnanců. §134 Zákoníku práce uvádí tyto konkrétní požadavky, které musí pracovní prostředí splňovat:

- a) místnosti pro práci, chodby, schodiště a jiné komunikace musí odpovídat stanoveným rozměrům a povrchům a být vybaveny pro činnosti zde vykonávané,
- b) pracoviště musí být řádně osvětlena, pokud možno denním světlem, mít stanovené mikroklimatické podmínky, zejména pokud jde o objem vzduchu, větrání, vlhkost, teplotu a zásobování vodou,
- c) prostory pro osobní hygienu, převlékání, odkládání osobních věcí, odpočinek a stravování zaměstnanců musí odpovídat stanoveným rozměrům, provedením a vybavením,
- d) nouzové východy a dopravní komunikace k nim musí být stále volné,
- e) v prostorách uvedených v písmenech a) až d) musí být zajištěna pravidelná údržba, úklid a čištění,
- f) pracoviště musí být vybavena v rozsahu dohodnutém s příslušným zařízením poskytujícím závodní preventivní péči prostředky pro poskytnutí první pomoci a prostředky pro přivolání zdravotnické záchranné služby. [15]

Dále je nezbytné, aby na pracovištích, na kterých se používají nebezpečné nebo zdraví škodlivé látky, byla provedena speciální opatření pro ochranu zdraví a zajištění bezpečnosti práce. Zaměstnavatel je povinen zajistit opatření a vytvořit postupy a pravidla pro zaměstnance k zajištění evakuace pro případ mimořádné události a v neposlední řadě zabezpečit pracoviště proti vstupu nepovolaných osob. Na pracovištích, kde jsou vykonávány práce, při kterých může dojít k poškození zdraví, je zaměstnavatel povinen umístit bezpečnostní značky a zajistit informace, které se týkají BOZP a seznámit s nimi zaměstnance. [11]

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, stanovuje mimo jiné dispoziční parametry a vybavení pracoviště. Například interiér kanceláře musí splňovat, mimo jiné, tyto požadavky: 2m² nezastavěné plochy na jednoho pracovníka mimo stabilní provozní zařízení a spojovací cesty, min. 1 metr šíře plochy pro volný pohyb a minimálně 12m³ prostoru pro jednoho pracovníka. Jelikož komfort člověka ovlivňuje také teplota na pracovišti, jsou stanoveny podmínky i pro tento faktor. Dle výše zmíněného nařízení vlády by měla teplota v kanceláři činit 20°C až 28°C (v závislosti na vlhkosti vzduchu). Obrázek 1 znázorňuje základní rozměrové požadavky na pracoviště. [15]

Zdroj:[15], vlastní zpracování

Obr. 1: Rozměrové požadavky na pracoviště

4.4 Pracovní úrazy a nemoci z povolání

Pracovním úrazem je myšleno poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, ke které došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. O pracovní úraz se jedná také v případě, že k němu došlo při provádění obvyklých úkonů během pracovní přestávky v prostorách objektu zaměstnavatele nebo v případě, že se tak stalo na pracovní cestě při plnění pracovních povinností. Naopak pracovním úrazem není úraz, který se přihodil zaměstnanci při cestě do práce nebo zpět, během přestávky na jídlo a oddech mimo objekt zaměstnavatele, nebo úraz, který se zaměstnanci přihodil na pracovní cestě, ale nesouvisel s plněním pracovních povinností (během mimopracovních aktivit). [11]

Zákoník práce stanovuje povinnosti zaměstnavatele a práva zaměstnance, jejichž účelem je předcházení pracovním úrazům. Základní povinností zaměstnavatele je zajistit odborně způsobilou osobu k prevenci rizik a lékaře, který bude zajišťovat závodní preventivní péči. Zaměstnavatel je povinen vyhledávat a vyhodnocovat pracovní rizika a zajistit opatření, která povedou k jejich odstranění nebo alespoň snížení jejich působení. Dále je nutné provést kategorizaci prací a informovat zaměstnance, do jaké kategorie jejich práce spadá. V neposlední řadě musí zaměstnavatel zajistit lékařské prohlídky, zjišťovat rizikové faktory v rámci kategorizace prací a zajistit, aby zaměstnanci nevykonávali činnosti, které nejsou zařazeny do kategorie práce, kterou provádějí a aby jejich práce odpovídala jejich schopnostem a zdravotní způsobilosti. Zaměstnanci mají právo na zajištění BOZP a na odmítnutí výkonu práce, která ohrožuje jejich zdraví nebo život. Každý zaměstnanec se také musí účastnit školení v rámci BOZP a podrobovat se lékařským prohlídkám. Samozřejmostí a povinností zaměstnanců je dodržování stanovených pracovních postupů, právních a podnikových předpisů a oznamovat zaměstnavateli nedostatky a závady na pracovišti. Zaměstnanec nesmí užívat drogy a návykové látky na pracovišti a v pracovní době a kouřit na pracovišti, kde pracují nekuřáci. Zaměstnavatel vede evidenci úrazů v knize úrazů. [15]

V některých případech se u zaměstnanců může objevit nemoc z povolání. Tyto nemoci vznikají nepříznivým vlivem chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů v pracovním prostředí. Nemoci z povolání upravuje nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání a vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 342/1997 Sb., kterou se stanoví postup při uznávání nemocí z povolání. Na základě posouzení zdravotnickým zařízením (musí být uvedeno ve výše zmíněné vyhlášce Ministerstva zdravotnictví), jehož součástí je zvláštní oddělení pro tyto pacienty, se nemoc z povolání stanoví. Tyto nemoci musí splňovat stanovená diagnostická a legislativní kritéria. Aby se

jednalo o nemoc z povolání, musí časově a věcně odpovídat konkrétnímu povolání a splňovat určitý stupeň závažnosti. Uznání nemoci z povolání je v kompetenci Střediska nemocí z povolání (nestačí, aby nemoc uznal pouze lékař). Podle zákona č. 20/1966 Sb. – o péči o zdraví lidu, lze přezkoumat posudek o uznání nebo neuznání nemoci z povolání.

Zaměstnavatel má povinnost vést evidenci zaměstnanců, kterým byla uznána nemoc z povolání, jež vznikla na jeho pracovišti. Aby se předešlo vzniku nemoci z povolání u zaměstnanců, musí zaměstnavatel zajistit taková opatření, která eliminují rizikové faktory, jež tato ohrožení způsobují. Pokud je u zaměstnance zjištěna nemoc z povolání, znamená to, že dále nemůže vykonávat práci, která tyto nemoc způsobila. Zaměstnavatel má v takovém případě povinnost převést zaměstnance na jinou práci, která bude vhodná vzhledem k jeho zdravotnímu stavu a schopnostem. Pokud v důsledku převedení na jinou práci vznikne zaměstnanci škoda, postupuje se podle §370 Zákonníku práce. V případě uznání takové nemoci je zaměstnavatel povinen uhradit doplatek za ztrátu na výdělku. [15]

Z důvodu předcházení těmto nemocem a úrazům je důležité účastnit se preventivních prohlídek u zařízení pro závodní preventivní péči (tato zařízení jsou zřízena na základě zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu). Pokud přeci jen dojde k nemoci z povolání, stanoví příslušné zdravotnické zařízení bodové hodnocení bolestného nebo ztížení společenského uplatnění podle závažnosti a trvání nemoci.

5. Ochrana života a zdraví z hlediska rodinného práva

5.1 Rodičovská zodpovědnost a sociálně právní ochrana dítěte

Rodinné právo je souhrn norem, který upravuje manželské a rodinné vztahy. Jeho základním pramenem byl Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který byl však k 1. 1. 2014 zrušen a nahrazen Novým občanským zákoníkem. Dalším důležitým právním předpisem týkající se ochrany života a zdraví z hlediska rodinného práva je zákon č. 359/99 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Co se týká mezinárodních smluv, je důležité zmínit Úmluvu o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

Tato kapitola se zabývá především právy dítěte, jehož zdraví a život je zcela závislý na rodičích a v důsledku zanedbání péče může být ohrožen nebo nepříznivě ovlivněn. Nový občanský zákoník vymezuje rodičovskou zodpovědnost, která spočívá v dodržování daných práv a povinností rodičů. Rodiče jsou povinni pečovat o nezletilé dítě, zejména o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dále je jejich povinností zastupovat nezletilé dítě a spravovat jeho majetek. Je důležité, aby chránili jeho zájmy, řídili jeho jednání a vykonávali nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Každý rodič má pak právo užít přiměřených prostředků, to znamená užít takové prostředky, kterými nebude dotčena důstojnost dítěte a nebude ohroženo jeho zdraví, tělesný, rozumový a mravní vývoj. Pokud jeden z rodičů nežije, není znám, nemá způsobilost k právním úkonům v celém rozsahu nebo byl zbaven rodičovské zodpovědnosti či mu byl výkon této zodpovědnosti pozastaven, nese zodpovědnost za výchovu dítěte druhý z rodičů. Jestliže ve společné domácnosti žije manžel, jenž není biologickým otcem dítěte, podílí se na výchově také on. [16]

Bylo naznačeno, že v některých případech může dojít k omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. Opatření vedoucí k tomuto stavu může učinit pouze soud. V případě, že jsou tato opatření vyžadována v zájmu výchovy dítěte, může soud nad nezletilým stanovit dohled, který je prováděn ve spolupráci se školou. Nezletilému, jeho rodičům a osobám, které narušují jeho řádnou výchovu, může soud v rámci výchovných opatření udělit napomenutí. Dalším opatřením pro dodržení řádné výchovy dítěte jsou omezení, která mají zamezit škodlivým vlivům na výchovu nezletilého, jako je například zákaz navštěvování podniků nevhodných pro nezletilého. V extrémnějších případech, kdy se dítě nachází bez jakékoliv péče nebo je vážně ohrožen jeho život nebo příznivý vývoj, nařídí soud předběžná opatření, která nařizují předání nezletilého do péče jiné osoby nebo zařízení. Neplní-li rodiče svou rodičovskou zodpovědnost, může situace dojít až k trestnímu stíhání.

Jedná se o případy, kdy rodiče umožní dítěti vést zahálčivý nebo nemravný život nebo je k takovému životu svádí. V takovém případě může být rodič potrestán odnětím svobody až na dva roky. [16]

Jak bylo zmíněno, sociálně právní ochrana dětí se řídí zákonem č. 359/99 Sb. Touto ochranou se rozumí především ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte (včetně ochrany jeho jmění) a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Tato ochrana je zaměřena zejména na děti, jejichž rodiče jsou po smrti, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti či zneužívají práva plynoucí z této zodpovědnosti. Dále se týká nezletilých, kteří byli svěřeni do péče jiné osoby, opakovaně utíkají od rodičů, nebo těch, kteří vedou zahálčivý nebo nemravný život, vyznačující se například zanedbanou školní docházkou, požíváním alkoholu nebo návykových látek, provozováním prostituce, pácháním trestných činů, apod. V neposlední řadě je sociálně právní ochrana dětí zaměřena na nezletilé, na nichž byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, lidskou důstojnost nebo je na spáchání tohoto činu podezření. [19]

Mezi orgány zajišťující sociálně právní ochranu dítěte se řadí krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a ministerstvo. Mezi hlavní povinnosti obecního úřadu patří vyhledávání ohrožených dětí, působení na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, projednávání s rodiči o odstranění nedostatků ve výchově dětí a projednávání s dítětem o nedostatecích jeho chování, poskytování poradenství rodičům a kontrola nad dodržováním omezení přístupu dítěte do prostředí, která ohrožují jeho výchovu. Obecní úřad s rozšířenou působností má na starost sledování nepříznivých vlivů působících na děti a zjišťování příčin jejich vzniku a zajištění opatření k omezení působení nepříznivých vlivů na děti. S těmito orgány úzce spolupracují školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, která mají povinnost oznámit těmto orgánům skutečnosti, které mají škodlivý vliv na děti. [19]

5.2 Domácí násilí

Fyzické, psychické nebo sexuální násilí, které probíhá opakovaně v soukromí mezi blízkými osobami je nazýváno domácím násilím. Tento čin je prováděn vždy skrytě, mimo oči veřejnosti. Násilník často na veřejnosti působí milým, přívětivým dojmem a sklony k násilí tak skrývá a projevují se až v soukromí. Intenzita násilí se ve většině případů stupňuje a napadáná osoba ztrácí schopnost tyto situace řešit. Základní znaky domácího násilí jsou čtyři, řadí se mezi ně opakování a dlouhodobost, eskalace (urážky se postupně stupňují a dochází ke snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a ohrožení na zdraví a životě), rozdělení rolí na osoby ohrožené a osoby násilné a nakonec zmíněná neveřejnost. Aby se skutečně jednalo o domácí násilí, musí být splněny všechny tyto body. Domácí násilí může mít několik podob. První z nich je násilí psychické, které se projevuje zastrašováním, zvýšenou kontrolou všeho, co osoba dělá, kritizováním a ponižováním nebo vyhrožováním a vydíráním. Druhou podobou je násilí fyzické, kterým většinou vrcholí zmínění psychické násilí. V dalším případě se může jednat o násilí sociální, jenž se projevuje například zákazem přijímání návštěv či odrazováním návštěvníka od dalších návštěv, a podobně. Jednou z forem domácího násilí je také ekonomické zneužívání (zamezení přístupu k financím, vydírání, atd.) a v neposlední řadě sexuální násilí. [2]

Základním právním dokumentem upravující tuto problematiku je trestní zákoník (konkrétně §199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí) a zákon č. 135/2006 Sb. – na ochranu před domácím násilím. S opatřeními týkající se domácího násilí dále souvisí zákon č. 273/2008 Sb. – o Policii České republiky.

Za zmínku mimo jiné stojí §44 zákona o Policii ČR, který se týká vykázaní. Vykázání je opatření proti domácímu násilí, které se uplatňuje v případě, že lze na základě zjištěných skutečností důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Policista má právo vykázat tuto osobu (i v její nepřítomnosti) z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou a stejně tak i z bezprostředního okolí společného obydlí. Vykázání trvá 10 dnů od jeho provedení a tuto dobu nelze zkrátit. [18]

5.2.1 Násilí na dětech

Násilí na dětech je velice citlivý, celosvětový problém. Tímto problémem se zabývá mimo jiné Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR (na období 2008 – 2018). V rámci resortu Ministerstva vnitra, práce a sociálních věcí a zdravotnictví, České školní inspekce a Ústavu pro informace ve vzdělání existuje sběr dat týkající se násilí na dětech, avšak jedná se pouze o data o úmyslných úrazech a mnoho případů násilí na dětech zůstává skryto a nepotrestáno. Cílem Národní strategie je zvýšení efektivity programů prevence násilí na dětech jejich ochrany. Násilí na dětech je trojího typu:

- 1) Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte
- 2) Děti v roli svědků partnerského násilí
- 3) Agresivní chování dětí.

Existuje několik forem násilí. Velmi častou formou je tělesné týrání a ublížení na zdraví (též nezabránění ublížení na zdraví). Tělesný trest je takový trest, který způsobuje bolest a je způsobený tělesnou silou nebo předmětem. Další je pohlavní zneužívání dítěte. Jedná se o nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti nebo chování (dotýkání, styk, vykořisťování). Tato forma násilí se dělí na dotykovou a bezdotykovou, kdy dotykové zneužívání znamená přímo pohlavní kontakt a bezdotykové zahrnuje účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k tělesnému kontaktu (například setkání s exhibicionisty). Citové týrání je též formou násilí a jedná se o chování, které narušuje citový vývoj dítěte a jeho chování. Jedná se například o slovní útoky, ponižování nebo zavrhování, omezování, vyvolávání pocitu strachu u dítěte, apod. Život dítěte ohrožuje i zanedbávání, které může být tělesné, citové nebo zanedbání výchovy a vzdělání. [9]

6. Analýza souvisejících soudních rozhodnutí

6.1 Klasifikace krajní nouze

Případem, který by mohl být klasifikován jako krajní nouze, se zabýval Okresní soud Plzeň - město, který uznal rozsudkem ze dne 19. 6. 2013 sp. zn. 32 T 18/2013 obviněného P. N. vinným přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1 trestního zákoníku. Tohoto přečinu se obžalovaný dopustil následujícím způsobem:

„Dne 27. 7. 2012 okolo 13:30 hodin v kuchyni bytu, v přízemí panelového domu, při přípravě oběda postavil na plynový sporák hrnec s rostlinným olejem, pod nímž zapálil plynový hořák za účelem ohřátí oleje pro fritování bramborových hranolek. Ponechal jej bez dozoru, vlivem čehož došlo k přehřátí oleje a jeho vzplanutí. Poté, co nenalezl hasicí přístroj a ve snaze zabránit případnému vzniku požáru, vyhodil hrnec s hořícím olejem z okna kuchyně před panelový dům, aniž by se dostatečně přesvědčil o situaci pod oknem, kde se v té chvíli nacházel poškozený M. B., který v důsledku zasažení hořícím olejem utrpěl zranění spočívající v popálení levé poloviny obličeje včetně ohoření části vlasů, dále zad, horních a dolních končetin, kdy šlo zhruba o 30% povrchu těla, které se vyžádalo jeho převoz RZS do Fakultní nemocnice v Plzni a neprodlený transport na Kliniku popáleninové medicíny Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, kde byl hospitalizován od 27. 7. 2012 do 19. 9. 2012. Omezen v obvyklém způsobu života tak byl přinejmenším po celou dobu pobytu v nemocnici upoutáním na lůžko, kdy podstoupil celkem 11 speciálních zákroků a ošetření od převazů mokvajících ploch přes odstranění příškrvarů až po autotransplantace, dále omezenou hybností zad, bolestmi a zohyzdněním zad, v pracovní neschopnosti byl do 27. 12. 2012.“ []

Shrneme-li poznatky z předchozích kapitol o krajní nouzi, mohlo by se zdát, že se v tomto případě o institut krajní nouze jedná. Nastalá situace totiž splňuje podmínky pro naplnění krajní nouze. Jednalo se o nebezpečí, které hrozilo přímo chráněnému zájmu. V případě, že by obviněný okamžitě nezakročil, hrozilo by vzplanutí okolních předmětů a oheň by se mohl rychle rozšířit. Navíc zpráva HZS potvrdila, že nebezpečí nebylo možné odvrátit jiným způsobem. Obviněný se obával toho, že v případě, kdy by odložil rozžhavený hrnec na linoleum, stůl, židli či jiný předmět vyskytující v dosahu, aby zkontroloval situaci pod oknem, způsobil by tím požár, jelikož se ve všech případech jednalo o hořlavé předměty a hrozilo by tedy větší nebezpečí.

Obviněný podal dovolání k Nejvyššímu soudu jako soudu dovolacímu, který dovolání shledal jako přípustné a případ znovu prozkoumal. Nakonec však rozhodl, že se o krajní nouzi

nejednalo a dovolání obviněného odmítl. Na první pohled zřejmý případ jednání v krajní nouzi má totiž jednu chybu. Tou chybou a zároveň důvodem, proč bylo dovolání odmítnuto, je fakt, že jednání obviněného nezahrnovalo odvrácení nebezpečí hrozící osobám vně objektu. Během přenášení hořícího hrnce mohl obviněný upozornit osoby pohybující se pod okny hlasovým projevem a zabránit tak nehodě. Toto však neučinil a nevynaložil tím dostatečnou míru opatrnosti při likvidaci ohně.

Zároveň Nejvyšší soud uvádí, že se v této situaci jedná o tzv. intenzivní exces, neboli vybočení, z krajní nouze, jelikož nebyla dodržena podmínka proporcionality a to tím, že vyhnul-li se obviněný popálení své osoby vyhozením hořícího hrnce z okna, aniž by vzal v úvahu zásady bezpečnosti a zapříčinil tak popálení jiné osoby, způsobil tak následek minimálně stejně závažný nebo závažnější, než který hrozil jemu samotnému. Nelze se tedy v takovém případě odvolávat na to, že svým jednáním zabránil vzniku horšího následku v případě osob a majetku uvnitř objektu, jelikož neuvažoval možné následky způsobené osobám vně budovy.

V návaznosti na druhou kapitolu této práce, ve které je zmíněna situace blízka krajní nouzi, kdy osoba, která požíla alkohol, převáží osobu, jež potřebuje bezodkladné lékařské ošetření do nemocnice, je vhodné zmínit rozsudek Okresního soudu v Chomutově ze dne 16. 11. 2009, sp. zn. 6 T 497/2007. Rozsudek zní:

„Obviněný J. B. byl uznán vinným trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 odst. 1 tr. zák. (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) a odsouzen podle § 201 odst. 1 tr. zák., § 53 odst. 2 písm. a) tr. zák. k peněžitému trestu ve výši 20 000 Kč s náhradním trestem odnětí svobody stanoveným podle § 54 odst. 3 tr. zák. na 4 měsíce a podle § 49 odst. 1 tr. zák., § 50 odst. 1 tr. zák. k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu na 1 rok. Skutek spočíval podle zjištění Okresního soudu v Chomutově v tom, že obviněný dne 4. 4. 2007 kolem 3,15 hodin v Chomutově, řídil osobní vozidlo zn. Škoda Superb, ačkoli měl v krvi nejméně 1,32 g/kg alkoholu.“

Obviněný však v tomto případě namítl, že skutek neměl být posuzován jako trestný čin, nýbrž jako krajní nouze, jelikož vezl do nemocnice svého kolegu, kterého postihla nevolnost.

Z právního hlediska je přípustné, aby řidič v podnapilém stavu řídil motorové vozidlo za účelem zajistit lékařskou pomoc jiné osobě. Taková situace se dá považovat za krajní nouzi. V tomto případě se však o krajní nouzi nejedná, protože nebyla splněna podmínka subsidiarity. Tedy podmínka, že nebezpečí nelze za daných okolností odvrátit jinak. Osoba, kterou obviněný vezl do nemocnice, nebyla ohrožena na životě a jeho stav nevyžadoval bezodkladnou lékařskou pomoc. Bylo tedy možné počkat na příjezd záchranné zdravotnické služby.

6.2 Náhrada za ztrátu na výdělku

V předchozích kapitolách je zmíněna náhrada za ztrátu na výdělku jako jeden ze způsobů odškodnění v případě újmy na zdraví. O povinnosti uhradit ztrátu na výdělku poškozenému a o výši částky rozhoduje soud v závislosti na okolnostech. Tato situace je zde znázorněna na případu, kdy Obvodní soud pro Prahu 9 rozsudkem ze dne 7. února 2011, č. j. 18 C 55/2010-153, zamítl žalobu na zaplacení 175.623,- Kč s úrokem z prodlení a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Obvodní soud vyšel ze zjištění, že:

„4. 6. 2006 byl při dopravní nehodě vážně zraněn žalobce, který utrpěl polytrauma. Do 11. 6. 2006 byl hospitalizován a do 8. 5. 2007 byl v pracovní neschopnosti. Žalobce od 1. 7. 2004 byl vojákem z povolání Hradní strážce a rozhodnutím ze dne 17. 6. 2005 mu byla prodloužena doba služebního poměru na dobu 24 měsíců do 30. 6. 2008. Rozhodnutím přezkumné komise ze dne 16. 11. 2006 nebyl žalobce ze zdravotních důvodů uznán schopným vojenské činné služby v přímé souvislosti s úrazem a jeho služební poměr byl ukončen ke dni 30. 11. 2006. Žalovaná, u níž byl pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla pojištěn vůz, jehož řidič zavínil nehodu, odškodnila žalobci ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti ve výši 131.649,- Kč za dobu od 9. 5. 2007 do listopadu 2008, nahradila mu i příspěvek na bydlení, další náhrady odmítla poskytnout s tím, že služební poměr žalobce měl skončit k 30. 6. 2008.“

§2963 Nového občanského zákoníku tvrdí, že po skončení pracovní neschopnosti, případně při invaliditě, nahradí škůdce poškozenému jeho ztrátu peněžitým důchodem, který se stanoví vzhledem k rozdílu mezi výdělkem, jakého poškozený dosahoval před vznikem újmy, a výdělkem dosahovaným po skončení pracovní neschopnosti s přičtením případného invalidního důchodu podle jiného právního předpisu. Dojde-li ublížením na zdraví k dlouhodobému zvýšení potřeb poškozeného, stanoví se výše peněžitého důchodu i vzhledem k těmto potřebám.

Jestliže by měla být žalobci poskytnuta náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti i po skončení jeho služebního poměru, který byl sjednán na dobu určitou, musel by žalobce prokázat, že by jeho služební poměr pokračoval, nebýt poškození zdraví při dopravní nehodě. Žalobce však neprokázal, že nebýt dopravní nehody ze dne 4. 6. 2006, byl by jeho služební poměr prodloužen i po 30. 6. 2008 a dál by vykonával svoji práci, z toho důvodu mu nenáleží odškodnění ztráty na výdělku za dobu po 30. 6. 2008.

Klasické případy, kdy žalobce požaduje po žalovaném náhradu za ztrátu na výdělku, se týkají nemocí z povolání, o kterých pojednává 5. kapitola. Příkladem je soudní případ o odškodnění nemoci z povolání, vedený u Okresního soudu ve Frýdku – Místku.

„Žalobce se domáhal aby mu žalovaná zaplatila na náhradě za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti za období od 1.1.2006 do 31.5.2008 částku 114.385,- Kč s úroky z prodlení. Žalobu odůvodnil zejména tím, že u žalované pracoval od 4.10.1971 jako horník v ražení – dobývání. Dne 23.1.2003 byl MUDr. Ch. vystaven lékařský posudek, v němž byl žalobce uznán neschopen práce horníka pro obecnou nemoc s tím, že „je nadále schopen práce v podzemí mimo přetěžování obou kolen stáním, chůzí, mimo klek, dřep, mimo chůzí po svázných, mimo vlhko, chlad a v nepříznivých klimatických podmínkách“, a od 29.1.2003 jej žalovaná převedla z práce horníka na práci důlního zámečnicka. Žalobce nesouhlasil s tím, že by onemocnění dolních končetin bylo obecným onemocněním, byl proto vyšetřen na oddělení nemocí z povolání, a „dne 1.3.2004 byla vyhotovena hlášenka nemoci z povolání s tím, že od 16.1.2003 byla u žalobce zjištěna nemoc z povolání – gonartróza 2. až 3. stupně“. Podle názoru žalobce mu tak vznikl nárok na náhradu škody z důvodu nemoci z povolání ode dne převedení na jinou práci, tj. od 29.1.2003.“

Žalobce prokázal existenci nemoci z povolání, vznik škody, která způsobila pokles na výdělku a příčinnou souvislost mezi vzniklou škodou a nemocí z povolání. § 190 odst. 3 zákoníku práce stanovuje odpovědnost zaměstnavatele vůči zaměstnanci, existuje-li nemoc

z povolání vzniklá za stanovených pracovních podmínek a je-li mezi nemocí z povolání a vznikem škody příčinná souvislost. Následkem nemoci z povolání vzniká škoda, která může vést také ke ztrátě na výdělků po ukončení neschopnosti. Ke ztrátě na výdělků dochází z toho důvodu, že pracovní schopnost zaměstnance byla snížena následkem nemoci z povolání nebo úplně zanikla. Zaměstnavatel má v takovém případě povinnost poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který kvůli následkům nemoci z povolání není schopen dosahovat takového výdělků, jaký měl před poškozením.

Dalším častým případem náhrady za ztrátu na výdělků bývá škoda způsobená pracovním úrazem. Nemoc z povolání a pracovní úraz jsou blíže rozepsány v předchozí kapitole o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Pro lepší názornost, je zde rozebrán rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 22.11.2007:

„Žalobce se domáhal, aby mu žalovaný zaplatil 2,479.854,- Kč s 3 % úrokem z částky 1,261.854,- Kč od 22.10.2004 do zaplacení a aby mu od 1.11.2004 platil měsíčně částku 10.092,- Kč. Žalobu odůvodnil tím, že dne 9.9.2002 utrpěl těžký pracovní úraz při plnění pracovních povinností, kdy byl svým nadřízeným pověřen, aby zateplil střechu a položil tepelnou fólii. Při této činnosti okolo 15:42 hod. usedl na položený plech, který překrýval konstrukci světlíku, následně plech pod ním povolil a on se propadl do světlíku z výše 10 m. Na následky úrazu byl v pracovní neschopnosti od 9.9.2002 do 30.7.2003, a od 31.7.2003 mu byl přiznán plný invalidní důchod.“

Okresní soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 22.11.2007 č.j. 19 C 233/2004-124 žalobu zamítl. Vycházel ze zjištění, že žalobce si bezprostředně před nehodou udělal přestávku v práci a kouřil, a proto, dle rozsudku Okresního soudu v HK, nelze jeho jednání považovat za plnění pracovních úkolů, ačkoliv k úrazu došlo v pracovní době a na pracovišti.

Avšak dle § 25 odst. 3 vyhlášky č. 108/1994 Sb. jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů úkony potřebné k výkonu práce a úkony během práce obvyklé nebo nutné před počátkem práce nebo po jejím skončení a úkony obvyklé v době přestávky na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele. Navíc neexistuje příčinná souvislost mezi kouřením a pádem zaměstnance, tudíž byl Krajským soudem rozsudek Okresního soudu zrušen a případ vrácen k dalšímu řízení.

6.3 Shrnutí

Z výše uvedených případů je znát, že v České republice má veřejnost zkreslené představy o institutu krajní nouze (stejně tak o institutu nutné obrany) jakož i okolnosti vylučující protiprávnost. Ačkoliv mají povědomí o tom, že právní řád upravuje tyto okolnosti, které mohou být využity pro ochranu sama sebe, majetku nebo třetí osoby, často dochází ke zkreslení představ ohledně možnosti jejich využití. To je z části způsobeno vlivem zpráv z médií, ale především neznalostí dané legislativy. Mnoho lidí si pojem krajní nouze nebo nutné obrany vysvětluje buď jako možnost zakročit jakýmkoliv způsobem na ochranu státem chráněného zájmu nebo naopak, především v souvislosti s institutem nutné obrany, mají strach zakročit, protože nechtějí spáchat trestný čin.

Často se tedy stává, že osoba, která se myslí, že jedná v krajní nouzi, ve skutečnosti vybočuje ze zákonných mezí krajní nouze (to znamená, že jednání nesplňuje podmínky, které jsou nutné, aby se jednalo o okolnost vylučující protiprávnost), jako tomu bylo u uvedených dvou případů. Tímto vybočením se pak dopouští trestného činu, aniž by si to uvědomovala. Samozřejmě v případě odvrácení útoku nebo jiného nebezpečí mohou být uplatněny některé polehčující okolnosti a jednání bývá posuzováno jako zavinění z nedbalosti.

Analýza soudních případů ve věci náhrady za ztrátu na výdělku, je neméně složitá. Dojde-li k újmě na zdraví, ať už způsobené v práci nebo v soukromí, způsob a výši odškodnění určuje soud a záleží na mnoha okolnostech. Dříve se k určení náhrady využívaly tzv. body, kde jeden bod měl hodnotu 120 Kč. Bodové ohodnocení pak provedl lékař a na základě jeho posudku a tabulkových hodnot, byla stanovena výše náhrady. To se však změnilo s příchodem Nového občanského zákoníku. § 2955 NOZ uvádí, že pokud přesnou výši náhrady škody nelze určit, určí její výši na základě spravedlivého uvážení soud. Touto změnou má tak soud větší možnost aplikovat zákon na daný případ podle konkrétnějších podmínek. § 2958 NOZ pak říká, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, která plně vyvažuje vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy a nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Čili na rozdíl od tabulkového systému zde není stanovena horní hranice náhrady.

Důležitým kritériem pro přiznání náhrady za ztrátu na výdělku jsou okolnosti, za kterých došlo k újmě na zdraví. Jak je vidět z uvedených soudních případů, ne vždy je zřejmé, kdo za újmu nese zodpovědnost. Proto je důležité případ vždy podrobně prošetřit a vzít v úvahu všechny informace týkající se daných okolností.

Závěr

Cílem práce bylo komplexně popsat a zhodnotit soukromoprávní úpravu problematiky ochrany života a zdraví jednotlivce. Právo na život a zdraví je základním lidským právem a proto je mu věnována pozornost ve významných mezinárodních smlouvách, ústavním pořádku České republiky a dále pak v jednotlivých zákonech.

Předpis, na jehož základě je práce z největší části vypracována, je nový občanský zákoník. V něm najdeme občanskoprávní úpravu újmy na zdraví, odpovědnosti za újmu na zdraví a okolností vylučující protiprávnost. Příchod nového občanského zákoníku znamenal mimo jiné změnu v oblasti stanovování výše náhrady újmy na zdraví. Jak je v práci zmíněno, dříve se k určování výše náhrad využívalo tabulkové hodnocení podle vyhlášky č. 440/2001 Sb. Tento fakt byl však kritizován, protože tolik vážená hodnota, jako je lidské zdraví, nemůže být hodnocena podle tabulek. Částky obsažené v tabulkách byly poměrně nízké a navíc přílohy vyhlášky byly příliš obsáhlé a nepřehledné. V současné době tedy výši náhrady stanovuje soud. Díváme-li se na to z jiného úhlu pohledu, má tato změna také určitá negativa. Zejména z hlediska právní jistoty občanů. Dokud byla výše náhrady stanovována pomocí tabulkových hodnot, měli občané jistotu, že každému se v případě stejné újmy a lékařského posudku dostane stejné náhrady.

K újmě na zdraví často dochází také při výkonu pracovní činnosti. Část práce je proto věnována pracovnímu právu. Předpis, který provází tuto část je zejména zákoník práce ale je potřeba si uvědomit provázanost a subsidiaritu mezi zákoníkem práce a novým občanským zákoníkem, který tuto problematiku také upravuje. Důležitým tématem z hlediska souvislosti pracovního práva a ochrany života a zdraví jsou nemoci z povolání a pracovní úrazy. Zákoník práce stanovuje odpovědnost zaměstnavatele a povinnosti a práva zaměstnance. V poslední kapitole je rozebrán případ pracovního úrazu, který vede k přiznání invalidního důchodu. Zde je znázorněno, jak důležité je, aby byl zaměstnanec obeznámen s BOZP a vnitřními předpisy. To je samozřejmě úkol zaměstnavatele, který je povinen každého zaměstnance s těmito pokyny seznámit. Nejednou jsem se v zaměstnání setkala s případy, kdy školení BOZP nadřizený odbyl pár větami o tom, kde se nachází hasicí přístroje a únikové východy nebo toto školení vůbec neproběhlo. Myslím, že problematika BOZP by se neměla podceňovat, jedná se o prevenci, která má zabránit vzniku nebezpečí spojenými právě s obávanými pracovními úrazy

Aby občan mohl chránit svůj život a zdraví v nebezpečných situacích aniž by svým jednáním páchal trestný čin, je potřeba právní úpravy těchto situací. Občanský zákoník upravuje tzv. okolnosti vylučující protiprávnost, o kterých je zde také pojednáno. Jsou zde podrobně rozebrány instituty krajní nouze, nutné obrany a svépomoci. Rozboru soudních případů týkajících se krajní nouze je věnována část šesté kapitoly. Jak je podotknuto ve shrnutí této kapitoly, je zřejmé, že veřejnost má o zmíněných institutech povědomí, avšak ne vždy si vysvětlují tyto okolnosti zcela správně. Tento fakt je demonstrován na dvou soudních případech, které dokazují, jak snadno se dá páchání trestného činu splést s jednáním v krajní nouzi.

Jak vyplývá z obsahu této práce a zhodnocení problematiky ochrany života a zdraví jednotlivce v soukromém právu podle právních předpisů, jedná se o problematiku, která musí být řešena komplexně. Změny, které přinesl Nový občanský zákoník, odstranily dosavadní nedostatky zejména pak ty, které se týkaly újmy na zdraví. Odstranění vyhlášky o tabulkových hodnotách, byl dle mého názoru krok vpřed, který přinese do dané oblasti více právní jistoty, tím, že každý případ bude podrobně prozkoumáván soudem.

Přehled použitých zdrojů

Literatura a elektronické zdroje:

- [1] BOZP info. *Bezpečnost a ochrana zdraví při práci* [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.bozpinfo.cz/>
- [2] Domáci násilí. *Domáci násilí.cz: Bílý kruh bezpečí* [online]. 2014 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz>
- [3] DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-86929-51-4.
- [4] FICO, R. *Nutná obrana*. 1. vydání. Vydavatel neuveden. 2001. ISBN 80-968329-3-X.
- [5] FORMÁNKOVÁ, V. Ústavněprávní aspekty náhrady škody a imateriální újmy na zdraví. *Medicínské právo*. [online]. Vyd. 29. 11. 2007. [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.medicinskepravo.cz/2007/11/ustavnepravni-aspekty-nahrady-skody.html>
- [6] GERLOCH, A. *Teorie práva*. 6. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk. 2000. s. 115. ISBN 978-80-7380-454-1.
- [7] KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL V. a kol. *Pojišťovací právo*. 1. vyd. Praha: Leges, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-87212-45-5.
- [8] Náhrada újmy v Novém občanském zákoníku. In: *Nový občanský zákoník* [online]. 2013 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/informacni-brozura/>
- [9] Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008 - 2018. In: *Stop násilí na dětech* [online]. 2008 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://stopnasilinadetch.cz/pdf/narodnistrategie.pdf>
- [10] NEŠČÁKOVÁ, Libuše. *Pracovní právo pro neprávnický: Rozbory vybraných ustanovení, praktická aplikace, vzory a příklady*. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-4091-1.
- [11] Neugebauer, Tomáš. *Bezpečnost a ochrana zdraví při práci v kostce, neboli o čem je současná BOZP*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s 2010. 260 s. ISBN 978-80-7357-556-4.
- [12] SCHELLE, K. a kol. *Základy občanského práva*. 4. vydání. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011. ISBN 978-80-7418-116-0.
- [13] Svépomoc při ochraně subjektivních práv. In: *Ekologický právní servis* [online]. 2014 [cit. 2014-06-21]. Dostupné z: <http://www.eps.cz>

Právní předpisy:

- [14] Česká republika. Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů*, Česká republika 1992, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2, s. 2-4. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>>. ISSN 1211-1244.
- [15] Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci. In: *Sbírka zákonů*. 12. 12. 2007. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz>
- [16] Občanský zákoník (zákon č.89/2012 Sb.). In: *Sbírka zákonů*. 3. 2. 2012. Dostupné z: <http://zakony-online.cz>
- [17] Zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.). In: *Sbírka zákonů*. 21. 4. 2006. Dostupné z: <http://zakony-online.cz>
- [18] Zákon č. 273/2008 Sb. zákon o policii. In: *Sbírka zákonů*. 17. 7. 2008. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz>
- [19] Zákon č. 359/99 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 9. 12. 1999. Dostupné z: <http://zakony-online.cz>

Judikatura:

- [20] Rozsudek Okresního soudu Plzeň – město, sp. zn. 32 T 18/2013, ze dne 19. 6. 2013
- [21] Rozsudek Okresního soudu v Chomutově, sp. zn. 6 T 497/2007, ze dne 16. 11. 2009
- [22] Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9, č. j. 18 C 55/2010-153, ze dne 7. února 2011
- [23] Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku – Místku, sp. zn. 21 Cdo 2659/2012, ze dne 3. Zář 2012
- [24] Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21 Cdo 2141/2011, ze dne 22.11 2007